

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

TEXT & IMAGE

ESSENTIAL PROBLEMS IN ART HISTORY

2023 2 (16)

ТЕКСТ І ОБРАЗ:
актуальні проблеми
історії мистецтва

txim.history.knu.ua
ISSN: 2519-4801

ТЕКСТ І ОБРАЗ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВА

науковий електронний журнал

2023, випуск 2 (16)

Засновник: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Рік заснування: 2016

Галузь науки: історичні науки

Мови видання: українська, англійська.

Періодичність: двічі на рік

Редакційна колегія:

Геннадій Казакевич, д-р іст. наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – голова редакційної колегії

Петро Котляров, д-р іст. наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – заступник голови редакційної колегії

Ірина Адамська, канд. іст. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – відповідальний редактор

Стефанія Демчук, канд. іст. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – відповідальний редактор

Ілля Левченко, магістр історії мистецтв, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – випусковий редактор

Наталія Бурдо, канд. іст. наук, Інститут археології НАН України (Україна)

Михайло Відейко, д-р іст. наук, старший науковий співробітник, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Володимир Дятлов, д-р іст. наук, професор, Чернігівський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Наталі-Сесіль Жіну, доктор філософії, старший викладач мистецтва та археології кельтів, Університет Париж IV Сорбонна (Франція)

Ростислав Конта, д-р іст. наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Олег Машевський, д-р іст. наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Антоній Мойсей, д-р іст. наук, професор, Буковинський державний медичний університет (Україна)

Педро Рейес Мойя-Малено, доктор філософії, Мадридський університет (Іспанія)

Анета Павловська, доктор габілітований, професор, Інститут історії мистецтв Лодзького університету (Польща)

Андрій Пучков, доктор мистецтвознавства, професор, Національна академія мистецтв України (Україна)

Метью Ремплі, доктор філософії, науковий співробітник, факультет мистецтв Університету Масарика (Чехія)

Сергій Рижов, канд. іст. наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Олександр Симоненко, д-р іст. наук, провідний науковий співробітник, Інститут археології НАН України (Україна)

Ігор Срібняк, д-р іст. наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Максим Фомін, доктор філософії, старший викладач, Університет Ольстера (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії)

Арно Штроемер, доктор філософії, професор, Університет Зальцбурга (Австрія)

Дацін Янг, доктор філософії, професор, Університет Джорджа Вашингтона (США)

Адреса редакційної колегії: 01601, Україна, м. Київ, вул. Володимирська, 60, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет, кафедра історії мистецтв; тел. +380442393407; e-mail: arthistory@univ.net.ua

Журнал рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Протокол №17 від 29 червня 2016 р. Журнал включено до переліку наукових фахових видань з історичних наук (Наказ МОН України №374 від 13.03.2017)

ISSN 2519-4801

TEXT AND IMAGE: ESSENTIAL PROBLEMS IN ART HISTORY

scientific electronic journal

2023, volume 2 (16)

Founder: Taras Shevchenko National University of Kyiv

Year of foundation: 2016

Field of study: History

Language of publishing: Ukrainian, English.

Frequency: twice a year

Editorial board:

Gennadii Kazakevych, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – editor-in-chief
Petro Kotliarov, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – deputy editor-in-chief
Iryna Adamska, PhD, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – executive editor
Stefaniia Demchuk, PhD, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – executive editor
Illia Levchenko, MA, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) - managing editor
Natalia Burdo, PhD, Institute of Archaeology, National Academy of Sciences in Ukraine (Ukraine)
Volodymyr Dyatlov, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National Pedagogical University of Chernihiv (Ukraine)
Maxim Fomin, PhD, Senior lecturer, University of Ulster (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland)
Nathalie-Cécile Ginoux, PhD, Maître de conférences en art et archéologie des mondes celtes, Université Paris-Sorbonne (Paris IV) (France)
Rostyslav Konta, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
Oleg Mashevskiy, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
Pedro Reyes Moya-Maleno, PhD, Universidad Complutense de Madrid (Spain)
Antoni Moysey, Dr. of Sc., Professor, Bukovinian State Medical University (Ukraine)
Aneta Pawłowska, Dr. Hab., Professor, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego (Polska)
Andrii Puchkov, Dr. of Sc. Professor, National Academy of Arts of Ukraine (Ukraine)
Matthew Rampley, PhD, independent scientist-researcher, Faculty of Arts, Masaryk University (Czech Republic)
Sergei Ryzhov, PhD, Associate professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
Ihor Sribnyak, Dr. of Sc., Professor, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)
Arno Strohmeier, PhD, Professor, University of Salzburg (Austria)
Oleksandr Symonenko, Dr. of Sc., Senior Researcher, Institute of Archaeology, National Academy of Sciences in Ukraine (Ukraine)
Mykhailo Videiko, Dr. of Sc., Senior Researcher, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)
Daqing Yang, PhD, Associate Professor, The George Washington University (U.S.A.)

Editorial board address: 01601, Ukraine, Kyiv, Str. Volodymyrska, 60, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History, Art History department; tel. +380442393407; e-mail: arthistory@univ.net.ua

The journal is published by the authority of the Academic Senate of the Taras Shevchenko National University. Decision №17. June, 29, 2016.

The journal is included in the Ukrainian list of specialized scientific publications (Ministry of Education and Science of Ukraine, decision №374. March, 13, 2017)

ISSN 2519-4801

Image on the cover: Pierre Reymond workshop, "January" plate, around 1570-1580, The Bohdan and Varvara Khanenko National Museum of Arts, Kyiv, inv. 151 BR

DOI: 10.17721/2519-4801.2023.2

ЗМІСТ CONTENTS

SPECIAL ISSUE

- Apenko O.** «January» and «June» from the Khanenko Collection: a Broad Context Surrounding Small Plates
Апенко О. «Січень» та «Червень» із колекції Ханенків: широкий контекст довкола малих тарілок6
- Казакевич О.** Стиль і смак епохи: меню як джерело дослідження гастрономічних практик та візуальної культури довгого дев'ятнадцятого століття
Kazakevych O. Style and Taste of the Era: Menus as a Source for Research on Gastronomic Practices and Visual Culture of the Long Nineteenth Century.....28
- Бабій Н.** Густативні образи Мирослава Яремака (на матеріалах перформансів)
Babii N. Gustatory images of Myroslav Yaremak (based on the materials of performances).....41
- Петренко-Лисак А.** Візуальний есей – «Їжа (до) останнього дня»
Petrenko-Lysak A. Visual essay – «Last day food».....54

ANCIENT, MEDIEVAL AND EARLY MODERN ART

- Федосєєв Н.** Секуляризація образу Аїда та підземного царства у Стародавній Греції на прикладі вазопису
Fiedosieiev N. Secularization of the image of Hades and the underworld in Ancient Greece through the example of vase painting74

MODERN AND CONTEMPORARY ART

- Самчук Т.** Одна із бойчукістів. Джерела до біографії Катерини Бородіної
Samchuk T. One of the Boychukists. Sources to the biography of Kateryna Borodina.....99

PRESERVATION OF CULTURAL HERITAGE

- Zubar M., Afanasieva N.** The Voids of Mariupol's Memory
Зубар М., Афанасьєва Н. Пустоти пам'яті Маріуполя103

SURVEYS AND REVIEWS

- Качковська Я.** Динаміка і діалектика: розкриття політики бієнале сучасного мистецтва (Kompatsiaris, P., 2017, The Politics of Contemporary Art Biennials: Spectacles of Critique, Theory and Art. New York: Routledge)
Kachkovska Y. Dynamics and Dialectics: Unraveling the Politics of the Contemporary Art biennale (Review on Kompatsiaris, P., 2017, The Politics of Contemporary Art Biennials: Spectacles of Critique, Theory and Art. New York: Routledge).....121

Демченко Д. «Ideology at Its Purest»: Чий модернізм? (Review on Akinsha, K., Denysova, K., Kashuba-Volvach, O. (eds.), 2022, In the Eye of the Storm: Modernism in Ukraine, 1900–1930s. London: Thames & Hudson Ltd.)	
Demchenko D. «Ideology at Its Purest»: Whose modernism? (Akinsha, K., Denysova, K., Kashuba-Volvach, O. (eds.), 2022, In the Eye of the Storm: Modernism in Ukraine, 1900–1930s. London: Thames & Hudson Ltd.).....	126
Казакевич Г. Етнографічна фотографія Йосипа Кордиша (1824-1896)	
Kazakevych G. Ethnographic Photography by Jozef Kordysz (1824-1896).....	133
Ярмоленко В. Безмежжя Федора Тетянича (Федір Тетянич. Фрипуля, 2021. Київ: Антиквар)	
Yarmolenko V. The Infinity of Fedir Tetianych (Review on Fedir Tetianych. Frypulia, 2021. Kyiv: Antikvar).....	163

ГУСТАТИВНІ ОБРАЗИ МИРОСЛАВА ЯРЕМАКА
(НА МАТЕРІАЛАХ ПЕРФОРМАНСІВ)

Надія Бабій

Gustatory images of Myroslav Yaremak (based on the materials of performances)

Nadiia Babii

The article constitutes a segment of the author's research on the representation of social practices through artistic production processes in twenty-first-century Ivano-Frankivsk. It delves into the issue of intercultural communication by examining gustatory themes within the performances of the action artist, Myroslav Yaremak. The study concentrates on actions that revolve around artistic depictions of food and beverages' growth, processing, and consumption, recontextualized within the present culture and politics of a provincial city amidst a globalized backdrop. Furthermore, the article explores the documentation aspects and the societal impact of the performances «Alma mater», «Sower», and «In vino veritas» on the small-town community. The material is organized thematically, revealing content categories such as milk, grain (seeds), and wine as significant markers. The structure of the work revolves around life experiences, meanings, and artistic images. The methodology encompasses semiotic studies by Roland Barthes, performance studies popularised by Richard Schechner, and food studies exemplified in the works of Crystal Neely. It analyses how the chosen categories' meaning and significance, as well as the artist's associated actions, evolve due to changing political or cultural circumstances. The primary empirical foundation of this study comprises self-archived performance artefacts, photo documentation sourced from Ivano-Frankivsk photographers' archives of the 1990s and 2010s, self-descriptions, performance documentation, and interviews with Myroslav Yaremak conducted between 2022 and 2023. The article reveals the process of transforming specific gestural acts into universal ones through ingrained images within daily experiences. It demonstrates how the form of performance and reperformance was shaped by cultural or political history, interpreted through the subjective experiences of the artist and his assistants. Consequently, it portrays gestural acts in the work as mediums of social interaction, wherein recipients (assistants and spectators) become active participants within the artwork.

Keywords: *gustatory image, identity, performance, Myroslav Yaremak*

На початкові 1990-х років політичний акціонізм, що був в авангарді суспільно-культурних рухів України серед інтелектуалів західноукраїнських міст уже набув ознак конформності, через що практично повністю вилучений з артистичних концепцій. Від 1989-го року Івано-Франківськ несподівано набув статусу культурної столиці завдяки міжнародному бієнале сучасного мистецтва «Імпреза» (Бабій 2019). Якщо перші два сезони бієнале демонстрували переважно модерний культурний вибух на тлі пострадянського простору (виключенням стала альтернативна виставка «Імпреза. Провінційний додаток №2» (1991), організована М. Яремаком та А. Звіжинським), то програма 3-тього бієнале 1993-го була повністю орієнтована на репрезентацію актуального мистецтва у форматі contemporary art як своєрідного інтелектуального «різновиду молодіжної контркультури» (Одеські діалоги 2012, с. 100), що демонструвала буття в контексті алогічних ігор. Діяльність Мирослава Яремака, як перформера, тісно пов'язана із культурним міфом та тусівковим рухом «Станіславський

феномен». Аналізуючи його проєкти, пов'язані з харчовою тематикою, доречно розглядати їх через призму національної й культурної ідентичності та особистого життєвого досвіду.

Теоретичною базою цього дослідження став есей Ролана Барта «Від твору до тексту» (Барт, 1990). У роботі автор теоретизує над поняттями «письмо», «текст» і «твір», розмірковуючи про Текст як про перформативний процес, який «...відчувається тільки в процесі праці, виробництва<...>Текст не може непорушно вклякнути (скажемо, на книжковій полиці), згідно власного ества він мусить крізь щось рухатися – наприклад, крізь твір, крізь шеренги творів». Важливо, що такий культурсеміотичний підхід дозволяє залучити в якості тексту й специфічні культурні матеріали, в т. ч. перформанс. Ці твердження надзвичайно близькі до методології *performance studies*, що активно популяризується американськими академіями, в т. ч. – вченим та перформером Річардом Шехнером (Schechner 2013, p. 4) з New York University. Важливою стала монографія «Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості» під редакцією Н. В. Чепелевої (Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду 2013), у якій висвітлюються результати дослідження особистісного функціонування й розвитку у контексті постнекласичного методологічного підходу. Автор зосереджується на впливах процесів розуміння та інтерпретації життєвого досвіду на особистісне зростання та розкриває вплив наративних практик, що особливо цінно для нашої публікації. У статті «Реляційна діяльність Мирослава Яремака» (Бабій 2022, с. 91-107) досліджено мотивацію реляційної діяльності івано-франківського митця М. Яремака як комуніканта у мистецькому та культурному просторах, його стратегію творення глядача, здатного прочитувати коди та критично мислити. Тематизація гастрономічних практик сьогодні надзвичайно поширена та формує галузевий напрямок соціокультурних досліджень «*foodstudies*», що поєднує істориків, етнографів, антропологів, соціологів, культурологів, психолінгвістів, які розглядають їжу як соціокультурне явище, симбіоз історичних, соціальних і культурних контекстів (Половинчак 2016, с. 62).

Тематизуючи дискурс їжі як мистецтво Кристал Нелі дискутує стосовно самого мистецтва, доводячи що його проблематизація як речі усе частіше нині поступається розумінню як такого, що породжує естетичний досвід (Neely 2007, p. 3).

Постановка проблеми, зазначена у заголовку статті, зосереджена навколо контексту гри актуальної культури та політики сучасності, включаючи останнє десятиліття ХХ ст. Метою цієї статті є аналіз концептуальних образів, пов'язаних із густативною проблематикою, відтворених у перформансах івано-франківського митця Мирослава Яремака. Реалізація завдання передбачає застосування, як основного, методу спостереження, що обумовлює участь дослідника у колективній рецепції через безпосередню участь у практиці, інтернет-комунікацію, соціальні медіа тощо для формулювання спільних та виокремлення дискурсивних образів і текстів, вагомих для поставленої мети (польові дослідження проведені протягом 2017–2023 рр.). Застосовано метод аналізу та соціальнокультурної інтерпретації текстів Р. Барта. В якості одиниць аналізу виступають суб'єктивні значення і почуття, а не факти і події. Методика «*food studies*» спрямовує до застосування сфери матричних, культурних значень їжі, вироблених і підтверджених у процесах соціокультурної взаємодії.

Полеміка культуролога Кристала Нелі зосереджується на 3 аргументах, що заперечують зв'язок їжі із мистецтвом: її функціональність, фізичність акту оцінки їжі, ієрархія почуттів, у яких смак посідає нижче значення порівняно із зором та слухом, на що автор заперечує, аргументуючи: «У судженні будь-якої форми мистецтва потрібен досвід, щоб судити про складність і якість» (Neely 2007, p. 4). Ще один аргумент формулюється у вигляді питання «що є витвором мистецтва, коли йдеться про їжу?». З одного боку, інституційна теорія запевняє нас у тому, що належність до інституції, демонстрація чогось у просторі галереї чи музею автоматично перетворює буденність на мистецтво (Babii 2022, p. 92) одночасно теорія

елітизму провокує на ствердження мистецтва як дечого, що висунуте на п'єдестал і сприймається лише інтелектуалами.

Розглядаючи мистецьку акцію в якості тексту звертаємося до теорії Барта. Автор свідомо закликає до скорочення розмежувань між читачем і твором, що виникли «ще до утворення демократичних культур». У нашому випадкові ця порада може бути інтерпретована як комунікативний простір Автор роз'яснює важливість уміння сприймати текст: «...з приходом демократії се завдання змінилось на зворотне – нині Школа (середня школа) ставить собі на карб те, що вчить не писати, а правильно **читати** ... Але одна справа **читання** в розумінні **споживання**, а зовсім інша справа – **гра** з самим текстом. Слово «гра» тут слід розуміти у всій його багатозначності. **Грає** сам текст (так говорять про вільний хід дверей, механізму), й читач також грає, причому подвійно: він грає в Текст (як в гру)...потім він ще й **грає** Текст» (Барт 1990).

Н. Чепелева аналізує текст «як засіб організації, осмислення та упорядкування особистого досвіду, змістом якого є не лише концепти, що відображають розуміння та інтерпретацію людиною дійсності та самої себе, але й світ внутрішніх переживань, світ її індивідуально-авторського ставлення до дійсності» (Розуміння та інтерпретація, с. 50). Серед функцій упорядкування життєвого досвіду через наратив дослідниця виділяє трансформуючу та темпоральну. Перша задає моделі переопису реальності (акцентує увагу на одних подіях, ігнорує інші тощо), дозволяючи поєднувати окремі події у зв'язну оповідь, інша – дозволяє встановити часову послідовність подій, перетворюючи їх на історію (Розуміння та інтерпретація, с. 50).

У цьому контексті діяльність М. Яремака відповідає ролі не лише виконавця, а того, хто відтворює сенси щораз надаючи їм нового контексту. Основною темою, з якою митець працює увесь час є «взаємопорозуміння між мистецьким та культурними просторами у площинах: художник і мистецтво, художник і глядач, художник і ринок мистецтва; особливостями невербальної комунікації, візуалізує проблематику соціальних, політичних конфліктів, спілкування у сучасному світі» (Бабій 2022, с. 93; Іл. 1).

Звичні густативні категорії, почерпнуті з життєвого досвіду, демонструються автором у мистецькому середовищі як очевидні контекстні маркери, що змінюються внаслідок нових політичних обставин та розвитку суспільної рецепції, конструюють урбанізований ландшафт. Аналізуючи творчість митця можна виділити 3 провідні теми: «Alma mater», «Сіач», «In vino veritas». Реперформанси щоразу доповнюють чи змінюють контекст дії залежно від набутого досвіду, персони асистента. Бажаючи донести до глядача власний досвід, що змінюється з часом, автор накладає на нього оновлені наративні структури, визначені особистісною культурною історією. Реципієнт, стикаючись з історією, продемонстрованою через мистецьку акцію, здатний інтерпретувати об'єктивну дію через власний суб'єктивний досвід.

Серія перформансів «Alma mater»

Уперше продемонстрований на виставці художників по шкірі у виставковій залі Івано-Франківської обласної організації Національної спілки художників України (2000), до участі у якій автор був запрошений як випускник відділення «Художньої обробки шкіри» Косівського училища прикладного та декоративного мистецтва (Приватний архів).

У залі було заінстальовано кілька об'єктів: дерев'яна коновка із вміщеним у неї шматком шкіри-сирцю. Над коновкою розміщений рекламний флашток із зачепленим шматом замші, край якого занурювався у ту ж коновку. Посудина наповнювалась молоком. Дія тривала кілька днів. *Очікуваний результат* з боку перформера: продемонструвати зв'язок із навчальним закладом, що став першим у творчій кар'єрі митця (Alma mater – буквально – мати-

годувальниця). *Об'єктивний результат*: молоко за який час скисало, з'являвся додатковий різкий запах, на який злітали комахи. Особливо-чутлива людина мала б задуматись над сенсом перебування цього об'єкту у виставковій залі, приписуючи їй якийсь вмотивований мистецький сенс. Рецепція з боку загалу, естетичні смаки якого формувались під впливом соцреалізму провінційного міста була швидше агресивною, аніж осмисленою. Навіть у просторі виставкової зали дія митця сприймалась більше як епатаж, гра в моду, аніж осмислений акт. Акція розглядалась «як загроза моральним константам, що були важливіші за особисту свободу» (Бабій 2022, с. 94). Інсталяція була розібрана і винесена з залу. ЗМІ не прореагували на акцію жодним чином.

Реперформанс «Alma mater» відбувся під час міжнародного фестивалю «Мова», організованого під патронатом львівської галереї «Дзига» (2001). Дія присвячена пам'яті матері митця (Приватний архів). Цього разу вмістилищем молока став виліплений з сірої глини піддон у формі силуету жіночого тіла, зрізаного на рівні бюсту. Навколо розкладались репродукції художніх творів періоду бароко, що демонстрували процес лактації. *Очікуваний результат*: фестиваль мови присвячений рідній мові, яка приходить до кожного із молоком матері. *Об'єктивний результат*: молоко закисло за якийсь час. Зал наповнився специфічним запахом та мухами. Реакція реципієнтів, що представляли артистичне середовище, допомогла формулюванню додаткового сенсу – мухи розглядались як маркер об'єктивного оточуючого світу, що не залежить від дій митця.

«Сіяч»

Перформанс продемонстрований у Львові (2001) під час проведення Фестивалю сучасного мистецтва на території Львівської кераміко-скульптурної фабрики. Відбувався на двох локаціях. На початкові автор босоніж «засіявав» територію закинутого цеху кераміко-скульптурної фабрики зерном пшениці, ранившись об скло та металеву стружку, що знаходились серед побутового сміття (Бабій 2022, с. 98). Кров з пораних ніг, таким чином, додала акції ритуального характеру. Для перформансу спеціально пошита й розмальована лляна торбина з лямкою через плече (сюжет сіяча запозичений з іконографії церкви Св. Юра). У той же день на даху фабрики Яремаком створена додаткова локація: виокремлена територія застелена червоним оксамитом (фактично це були скатертини зі столів, що використовувались для партзборів) і щільно засипана зерном та полита водою. *Очікуваний результат*: автор апелював до відомих іконографічних прототипів з мистецтва XIX ст., пов'язуючи сюжет із християнським землеробським циклом та вносячи його у новий культурний контекст – відродження фабрики, національної культури, мови тощо. На прес-конференції події автор, пояснюючи концепцію, задекларував імовірне її продовження перформансом «Жнець» у серпні. *Об'єктивний результат*: виявився у медійній та, за висловом митця – містичній площинах. На диво, з полів України того року був зібраний рекордний врожай збіжжя. Тож акція була витлумачена як шаманський обряд, провісництво. По друге, активними реципієнтами виявились політтехнологи, що дізнались про акцію через ЗМІ. У передвиборчій кампанії кандидатів в депутати від Львівщини в полях була проведена реклама «Женці жнуть», оголошена перформансом.

Варіація на тему «Сіяч» – перформанс «Ходить гарбуз по городу» (березень 2004 – грудень 2004).

Передбачався як довготривала нематеріальна акція. Концепція, оголошена у тусівці, передбачала підготовку до альтернативного озеленення комунальних газонів і клумб міста гарбузами. Мислячи себе митцем-реформатором, аукціоніст планував через естетичну інвазію вплинути на спільноту міста. Тривалість перформанса обумовлена консультаціями з фаховим

біологом (Тарасом Прохаськом) питань найкращого сорту гарбуза, що матиме не лише високу врожайність, а й стане естетичною принадою міських скверів (Бабій. 2022, с. 98-99). У планах, сформульованих у форматі авторського постеру, чітко зазначена послідовність дій з початковою точкою висівання та підливання насіння 7–10 травня 2004 (приурочено до Дня міста Івано-Франківськ). *Очікуваний результат*: мислився як суспільна медитація; спостереження за живим феноменом актуального мистецтва у міському просторі (Прохасько). *Об'єктивний результат*: на початкові червня 2004-го з'явилися перші паростки, які були ліквідовані працівниками комунального господарства як бур'ян. *Додатковий результат*, який автор описує як *містичний*: втрачені ілюзії на збір помаранчевого урожаю несподівано результували забарвленими революційними подіями, у яких Івано-Франківськ відзначився, окрім іншого, помаранчевими новорічними інсталяціями, масовим продажем помаранчевих ялинок, гірлянд, прикрас, тощо. Говорячи про особливості рецепції, у якій головним реципієнтом був сам автор, Яремак відзначає, що, згодом, розчарування від недоконаної повноти суспільних змін 2004-го переназване ним як «гарбузова революція» (Бабій 2022, с. 98). Архівація та само архівація перформанса відображена через: вклеювання конвертів із насінням до числа альтернативного часопису «Кінець Кінцем», створення фотоколажів та постеру (Іл. 2, 3).

«In vino veritas»

Євхаристійна тематика характерна для емблематичних композицій М. Яремака від 2007-го року. Серія перформансів «In vino veritas» пов'язана з додатковими контекстами, що окрім християнського чи класичного трактування (істина у вині – Н. Б.) мають ряд низових сенсів – балачки та посиденьки друзів чи випадкових подорожніх у вагоні потяга (приватний архів). Окрім того, вино є цінним барвником, що дозволяє створювати цікаві колористичні композиції.

Перша з акцій була організована у комерційному об'єкті Івано-Франківська – крамниці-винарні «Під муром» у вересні-жовтні 2016-го року. Вино – біле, рожеве, червоне – у процесі дегустації одночасно застосовувались для малювання. Учасниками своєрідного майстер-класу стали: поетки Галина Петросаняк, Анна Кирпан, родина Андруховичів, мистецтвознавиці Ірина Гаймус, Ірина Матоліч, інші. Роботи учасників за якийсь час зазнали інвазії з боку М. Яремака. Домальовані та доповнені підписом митця, вони стали частиною виставкового проекту «In vino veritas» у тому ж просторі (Іл. 4, 5).

Художник виступив одночасно куратором та критиком експозиції, систематизувавши абстракції за принципами експресії, композиційної рівноваги, фактурності тощо.

У грудні 2016-го для мистецької акції «Коло добра», що поєднала на пленері в Гошеві професійних художників з дітьми із східноукраїнських художніх шкіл, митцем було виготовлено ряд нетипових колажових артефактів. Композиції утворені з вафельних коржів, що є хлібом та невеликих євхаристійних сюжетів, написаних вином на акварельному папері (Іл. 6, 7.).

Нова акція пов'язана зі створенням у Івано-Франківську незалежної художньої галереї «Чеч» 2017-го р., якою опікувались учасники «Станіславського феномену» (Бабій, Актуальні культурно-мистецькі 2022, с. 208). Початковою метою акції було не лише ознайомлення публіки з форматом перформанса як мистецького жанру, а й започаткування нового художнього дискурсу про культурно-мистецькі процеси рідного міста. Перформанс «In vinoveritas» мислився як фіксація діалогів про мистецтво, митців. Вино використовується як релаксуючий елемент, що дозволяє розпружитись і налаштуватись на відверту розмову. Тривалість діалогу залежала від асистента, який міг у будь-який момент виголосити ключові

слова: «In vino veritas», що позначали закінчення розмови. *Очікуваний результат*: спільне споживання вина та хліба мало сприяти налагодженню комунікації. Експресивність чи поміркованість реципієнта в тій чи іншій мірі відображалась зафіксованими слідами (вдала чи невдала розмова, зміна риторики, емоції записувались не лише на відео а й у буквальному сенсі через артефакт: шматки хліба, вафельні корзинки, крихти, вмочені чи наповнені вином служили своєрідними пензлями для паперової скатертини) (Іл. 8).

Цитуючи Тараса Прохаська: «Ніколи не варто дивитися, чи розливається вино, чи не. Ми пильнуємо очі!» (In Vino Veritas 2 2018). *Об'єктивний результат*: діалоги збережені завдяки незалежному медійному ресурсові ГО «Ініціатива ЦСМ». Автор – Мирослав Яремак – у інтерв'ю зауважує, що попри всю позитивну реалізацію акції, учасники діалогу так і не змогли повністю розкритись через ефект гри на камеру (Приватний архів). Коментарі спостерігачів подекуди не дозволяли абстрагуватись і зануритись у діалог. Артефакти перформансів музеєфіковані автором та зберігаються у його приватній колекції. Вони є унікальними свідченнями характеру розмови, настроєм потуг учасників.

У 2018-му році вдалось провести ряд перформансів: Ростислав Котерлін, Анатолій Звіжинський – Мирослав Яремак (13 січня 2018); Ярослав Яновський – Мирослав Яремак (In Vino Veritas 3. 27 березня 2018); Тарас Прохасько – Мирослав Яремак (In Vino Veritas 2. 3 березня 2018); Віктор Корсак – Мирослав Яремак (в музеї сучасного українського мистецтва Корсаків, м. Луцьк). Артефакти перформансів (окрім Корсак-Яремак) саомузеєфіковані автором (Іл. 9, 10).

Реперформанс «In vino veritas» (Відень, Австрія. 12 березня 2018 на закритті виставки «Українське сучасне мистецтво у дзеркалі віденського модернізму» в Отто-Мауер-Центрі). Серед реципієнтів: віцеканцлер Австрії Ерхард Бусек, посол України в Австрії Олександр Щерба, відомий славіст, професор Віденського університету Алоїз Вольдан. Провідна тема реперформансу – діалоги війни. Вино символізує кров.

Дія об'єднувала у собі дві попередні цитати: комунікативний перформанс «Літачки» (1993; Бабій, Актуальні культурно-мистецькі 2022, с. 205) та діалоги «In vino veritas». Під час презентації у залі перформером були запущені паперові літачки. Кожен, хто зголосився до взаємодії та повернув літачок, став учасником наступного акту – фуршетне вино споживалось спільно з автором на розгорнутій паперовій конструкції літачка. Під час дії учасники говорили про війну в Україні. Сліди вина демонструвались присутнім у третій частині: Яремак саомстійно втручався до артефактів, домальовуючи асоціативні силуети. П'ять артефактів були оправлені в паспорт та представлені на огляд публіки (Іл. 11).

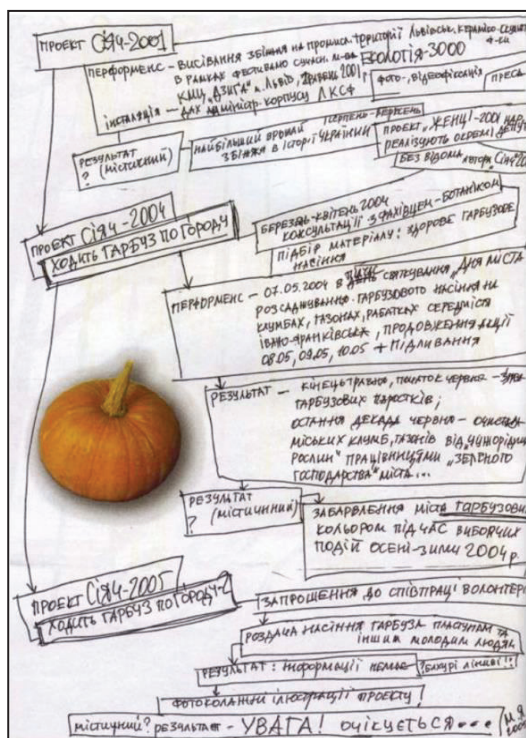
Очікуваний результат: промовляння війни, шпійонський контекст міжнародних діалогів, вино це кров українських військових. *Об'єктивний результат*: автор визначає як тотальний російський наратив Європи. Під час діалогів, як тільки тема торкалась оцінки війни, з'являвся суб'єкт, що змінював хід «незручної» розмови. 5 артефактів було привезено до України та демонструвались на пресконференції у галереї «Чеч» (Комарніцька 2018).

Отже, наведені факти засвідчують, що наприкінці ХХ – початкові ХХІ ст. в Івано-Франківську розпочались докорінні зміни у репрезентації та сприйнятті сучасного мистецтва. Цілеспрямована діяльність митців-акціоністів, в т. ч. Мирослава Яремака спровокувала процес утвердження нового механізму сприйняття, у якому глядач розумівся не абстрактним споживачем статичної експозиції, а як активний учасник спрямованої дії. Серед маркерів, застосовуваних Яремаком для актуалізації тематики суспільних взаємовідносин особливо часто застосовувались густативи. У авторській методиці їжа, чи процеси, пов'язані з її споживанням й культивуванням розглядались як художній матеріал. Профанний аспект їжі сакралізувався через соціальні діалоги. Форма перформанса та реперформанса кожного разу визначалась культурною чи політичною історією, інтерпретованою через суб'єктивний досвід.

Таким чином густативний акт набував значення середовища соціальної взаємодії, а реципієнти (асистенти та глядачі) ставали активними учасниками мистецького твору.

Іл. 1. Мирослав Яремак у майстерні під час інтерв'ю із Надією Бабій. 6.06.2023. © Б. Губаль

Іл. 2. Мирослав Яремак. Самодокументація перформансів «Сіач», «Ходить гарбуз по городу». Опубл.: Перший відмін ок. С. 87

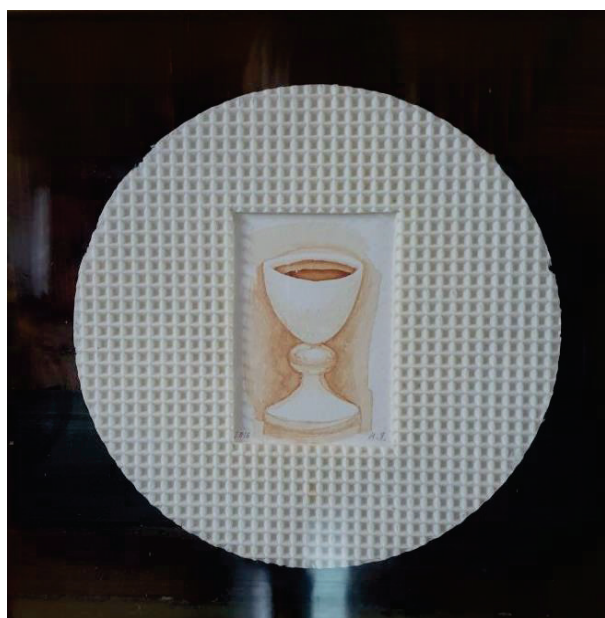
Іл. 3. Мирослав Яремак. Самоархівація перформанса «Ходить гарбуз по городу». Івано-Франківськ, 2004. ©М. Яремак

Іл. 4. На акції «In vino veritas», Івано-Франківськ, ©Винарня «Під муром»

Іл. 5. Артефакт експозиції виставки «In vino veritas». Івано-Франківськ, ©Винарня «Під муром»

Іл. 6, 7. Мирослав Яремак. Артефакт для проекту «Коло добра», грудень 2016. Вино на папері, вафельний корж. Із колекції Н. Бабій

Іл. 8. Перформанс «In vino veritas» Мирослав Яремак, Ярослав Яновський, 27 березня 2018. ©Ініціатива ЦСМ

Іл 9. Артефакт перформанса «Invinoveritas» Мирослав Яремак, Ярослав Яновський, 27 березня 2018. ©Б. Губаль

Іл. 10. Мирослав Яремак. Самоархівация артефактів перформансів «Invinoveritas». Майстерня художника. 6.06.2023. ©Б. Губаль

Іл. 11. Самоархівація артефактів реперформанса «Літачки – Invinoveritas». Відень, Австрія. 12 березня 2018. ©М. Яремак

Список використаних джерел та літератури

- БАБІЙ, Н. (2022). *Актуальні культурно-мистецькі практики та процеси Західної України кінця XX – початку XXI століть: культурні домінанти, форми репрезентації, перспективи*: монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 400 с.
- БАБІЙ, Н. (2019). «Імпреза» як каталізатор культурно-мистецьких процесів в Україні 90-х років XX сторіччя. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Випуск 31. С. 187–193.
- БАБІЙ, Н. (2022). Реляційна діяльність Мирослава Яремака: особливості рецепції авторського перформансу. *Питання культурології*, (40), 91-107
- БАРТ, Р. (1990) Від твору до тексту / у пер. Ю. Гудзя. *ї.* №4. URL: <https://www.ji.lviv.ua/n4texts/bart.htm>
- КОМАРНИЦЬКА, Б. (21. 03. 2018). Франківські художники презентували українське сучасне мистецтво в Відні. *Бріз*. <http://briz.if.ua/49279.htm>
- ОДЕСЬКІ ДІАЛОГИ. (2012). В Імпреза міжнародна бієнале. Лілея–НВ.
- ПРИВАТНИЙ АРХІВ Н. БАБІЙ. (06. 06.2023). *Надія Бабій із Мирославом Яремаком та Іриною Погрібною* [інтерв'ю].
- РОЗУМІННЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЖИТТЄВОГО ДОСВІДУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ : монографія* / за ред. Н.В. Чепелевої. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. — 276 с.
- ПЕРШИЙ ВІДМІН ОК. НЕЗАЛЕЖНЕ МИСТЕЦТВО ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА. ДЕВ'ЯНОСТІ-НУЛЬОВІ. ТЕКСТИ, ВІЗІЇ, ПЕРСОНИ*. Івано-Франківськ: «ArtHuss». 2018. 304 с.
- ПОЛОВИНЧАК, Ю. (2016). Кулінарно-гастрономічний дискурс соціальних медіа в процесах формування національної ідентичності. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, IV (13), Випуск: 82, с. 62–65

ПРОХАСЬКО, Т. (17. 11. 2016) Килими на гарбузах. *Zbruč.* URL: https://zbruc.eu/node/58818?fb_comment_id=1032895750154665_1032965556814351&page=1

BABII, N., CHMELYK, I., SEMCHUK, L., TYRCHUK, V., & VOLOSHCHUK, Y. (2022). Art practices in museums of Western Ukraine - from subject to method. *AD ALTA*. Vol. 12, Issue 1, Special Issue XXVII. Pp. 91–99. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120127/papers/A_17.pdf

INVINOVERITAS 2 / Перформанс Мирослава Яремака (3. 03. 2018) <https://postimpreza.org/videolibrary/in-vino-veritas-2-performans-myroslava-iaremaka>

INVINOVERITAS 3/ Перформанс Мирослава Яремака (27. 03. 2018) https://www.youtube.com/watch?v=jYPtMSVs92g&ab_channel=ІніціативаЦСМІвано-Франківська

NEELY, CR. (2007). The Significance of Food in Culture: Is Taste an Art Form? *UW-L Journal of Undergraduate Research*. № X. Pp. 1–4 <https://www.uwlax.edu/globalassets/offices-services/urc/jur-online/pdf/2007/neely.pdf>

SCHECHNER, R. (2013). What is Performance Studies? *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*. №5. Pp. 2–11.

References

BABII, N., 2022. *Aktualni kulturno-mystetski praktyky ta protsesy Zakhidnoi Ukrainy kintsia XX – pochatku XXI stolit: kulturni dominanty, formy reprezentatsii, perspektyvy* [Topical cultural and art practices and processes of Western Ukraine in the late twentieth and early twenty-first centuries: cultural dominants, forms of representation, prospects.]. Foliant [in Ukrainian].

BABII, N., 2019. «Impreza» yak katalizator kulturno-mystetskykh protsesiv v Ukraini 90-kh rokiv XX storichchia. [«Impreza» as a catalyst of art-cultural processes in Ukraine of the 90-s years of the XX century]. *Ukrainskakultura: mynule, suchasne, shliakhyrozvytku*. Issue: 31. Pp. 187–193. [in Ukrainian].

BABII, N., 2022. *Reliatsiina diialnist Myroslava Yaremaka: osoblyvosti retseptsii avtorskoho performansu* [Relation alactivity of Myroslav Yaremak: features of the reception of the author's performance]. *Issues in Cultural Studies*. Issue 40. Pp. 91-107 [in Ukrainian].

BART, R., 1990. *Vid tvoruu do tekstu* [From the work to the text]. *Yi*. №4. URL: <https://www.ji.lviv.ua/n4texts/bart.htm> [in Ukrainian].

KOMARNITSKA, B., (21. 03. 2018). *Frankivskik hudozhnyky prezentuvaly ukrainske suchasne mystetstvo v Vidni* [Artists from Ivano-Frankivsk presented Ukrainian contemporary art in Vienna]. *Briz*. <http://briz.if.ua/49279.htm> [in Ukrainian].

ODESKI DIALOHY [Odessa dialogues]., 2012. In: *Impreza mizhnarodna biennale* [Impreza Internaional Biennale]. Lileia-NV [in Ukrainian].

PRYVATNYI ARKHIV N. BABII [Private archive of N. Babii]. (2023, 06.06). Nadiia Babii with Myroslav Yaremak and Iryna Pogribna [interview] [in Ukrainian].

POLOVYNCHAK, Y., 2016. Culinary and gastronomic discourse of social media in the formation of national identity. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, IV (13), Issue: 82, Pp. 62–65

PERSHYI VIDMINOK. NEZALEZHNE MYSTETSTVO IVANO-FRANKIVSKA. DEVIANOSTI-NULOVY. TEKSTY, VIZII, PERSONY [The nominative Case. Independent Art of Ivano-Frankivsk 1990s — 2000s. Texts, visions, personalities]., 2018. ArtHuss.

ROZUMINNIA TA INTERPRETATSIIA ZHYTTIEVOHO DOSVIDU YAK CHYNNYK ROZVYTKU OSOBYSTOSTI [Understanding and interpretation of life experiences as a factor in personality development], 2013. Imeks-LTD [in Ukrainian].

PROKHASKO, T., 2016, November 17. *Kylymy na harbusakh* [Carpets on pumpkins] [in Ukrainian].

BABII, N., CHMELYK, I., SEMCHUK, L., TYPCHUK, V., & VOLOSHCHUK, Y., 2022. Art practices in museums of Western Ukraine – from subject to method. *AD ALTA*. Vol. 12, Issue 1, Special Issue XXVII. Pp. 91–99. [in English] http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120127/papers/A_17.pdf

IN VINO VERITAS 2 / Performans Myroslava Yarema [Performance by Myroslav Yarmak], 3. 03. 2018. <https://postimpreza.org/videolibrary/in-vino-veritas-2-performans-myroslava-yarema> [in Ukrainian].

IN VINO VERITAS 3/ Performans Myroslava Yarema [Performance by Myroslav Yarmak], 27. 03. 2018 https://www.youtube.com/watch?v=jYPtMSVs92g&ab_channel=ІніціативаЦСМІвано-Франківська [in Ukrainian].

NEELY, CR., 2007. The Significance of Food in Culture: Is Taste an Art Form? *UW-L Journal of Undergraduate Research*. № X. Pp. 1–4 <https://www.uwlax.edu/globalassets/offices-services/urc/jur-online/pdf/2007/neely.pdf> [in English].

SCHECHNER, R., 2013. What is Performance Studies? *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*. №5. Pp. 2–11 [in English].

Густативні образи Мирослава Яремака (на матеріалах перформансів)

Стаття є одним із аспектів авторського дослідження питань репрезентації соціальних практик через процеси мистецького виробництва Івано-Франківська у XXI столітті. Виокремлена проблема міжкультурної комунікації крізь призму аналізу густативної тематики у перформансах художника-акціоніста Мирослава Яремака. У фокусі дослідження акції, пов'язані з художніми моделями процесів вирощування, переробки і споживання їжі та напоїв, переосмислені відповідно до контексту актуальної культури та політики провінційного міста на тлі глобалізованого світу. Додатково розглянуті питання документації та впливу на містечковий соціум перформансів «Alma mater», «Сіяч», «In vino veritas». Систематизація матеріалу виконана за тематичним принципом, що дозволив виділити в якості проблемних маркерів молоко, зерно (насіння), вино. Структура роботи формується навколо категорій життєвого досвіду, смислу, художнього образу. Застосовані культурсеmiotичний підхід Ролана Барта, методології *performance studies* Річарда Шехнера та *food studies* Крістала Неллі. У статті аналізується, як змінюються зміст і значення обраного маркера та оголошених митцем дій внаслідок нових політичних чи культурних обставин. Головною емпіричною базою дослідження стали самоархівовані артефакти перформансів, фотодокументація, виявлена у архівах івано-франківських фотохудожників 1990-х та 2010-х років, самоописи та документація перформансів, інтерв'ю із Мирославом Яремаком, зібрані у 2022–2023-му роках. Розкрито процес перетворення конкретних густативних актів в універсальні через стійкі образи, закріплені у буденному досвіді. Доведено, що форма перформанса та реперформанса кожного разу визначалась культурною чи політичною історією, інтерпретованою через суб'єктивний досвід митця та його асистентів. Таким чином густативний акт у роботі представлений як середовище соціальної взаємодії, а реципієнти (асистенти і глядачі) – активними учасниками мистецького твору.

Ключові слова: густативний образ, ідентичність, перформанс, Мирослав Яремак

Nadiia Babii, PhD in Arts, Associate Professor, Vasyl Stefanyuk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Надія Бабій, кандидатка мистецтвознавства, доцентка кафедри дизайну і теорії мистецтва, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9572-791X>

Received: 25-10-2023

Advance Access Published: December, 2023